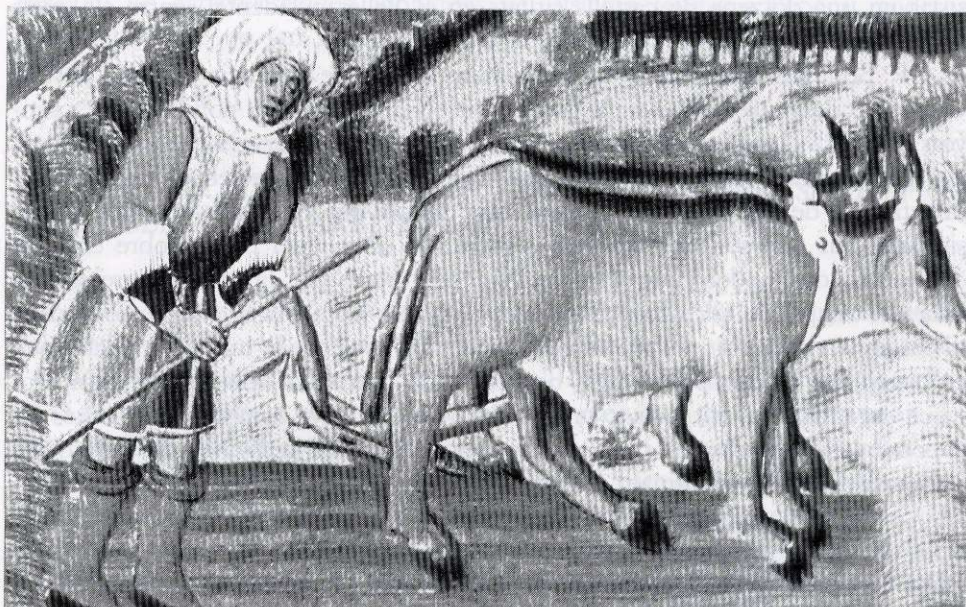

EL RÈGIM SENYORIAL A CASTELLAR DURANT L'ÈPOCA MODERNA

GEMMA PERICH I VIDAL

Escena de conreu en un manuscrit del segle XV sobre les obres d'en Virgili

INTRODUCCIÓ

EXPLICAR breument què i com fou l'època Medieval i el seu característic sistema feudal, és prou difícil si no ens acollim, en principi, a una simple i concreta definició, la qual acostuma a establir els punts inicials. Segons la historiografia marxista el feudalisme va ser un modus de producció

lligat a un cert desenvolupament de les forces productives i com a sistema de relacions de producció o relacions socials, mentre que la historiografia tradicional defineix el feudalisme com un sistema de relacions socials en el marc d'unes institucions que legalitzaven el sistema. F. L. Ganchof diu: «El feudalisme pot ser definit com a un conjunt d'institucions que creen i regeixen obligacions d'obediència i servei fonamentalment militar, per part d'un home lliure, anomenat "vassall", cap a un home lliure anomenat "senyor", i obligacions de producció i sosteniment per part del "senyor" respecte del "vassall" donant-se el cas que les obligacions de sosteniment tingués la majoria de vegades com a efecte la concessió, per part del senyor vassall, d'un bé anomenat "feu".¹

Si atribuïm aquesta definició al terme i Castell de Castellar direm que a partir de la conveniència realitzada en el 1136 i la respectiva sacramental,² Guillem Ramon de Moncada, home lliure i vassall del Comte català, el seu «senyor», mantindran unes relacions d'obligació i obediència amb la qual el comte haurà completat el pacte de vassallatge amb la donació d'un gran feu que consistia en una dotzena de castells situats en el Vallès occidental, entre els quals hi havia el de Castellar.

P. Bonassie assenyalava que dins d'Europa s'ha de distingir per una part el «règim feudal» que defineix els llaços contrets amb la classe nobiliària, per senyors i vassalls, i per altra part el «règim senyorial» que serveix per caracteritzar les relacions entre senyors i camperols. Els drets feudals serien doncs, derivats directament del contracte feudo-vassallàtic mentre que els «drets senyorials» designarien els que són exercits pels amos de la terra i del poder sobre els seus camperols, dos poders que s'arribaran a confondre per la seva interrelació al llarg del temps, de tal forma que durant la baixa Edat Mitjana ja no es podran distingir; en conclusió, P. Bonassie anomena feudalisme a un règim social que es basava en la confiscació dels beneficis (de l'excedent) del treball camperol i que garantitzava, mitjançant un sistema més o menys complexe de xarxes de dependència (vassallatge) i de gratificacions (feus), la redistribució dels quals era entre la classe dominant.³

«RECOMPOSICIÓ» I SUPERVIVÈNCIA DEL RÈGIM FEUDAL DESPRÉS DE 1486, UN DEBAT PER A LA HISTORIOGRAFIA

Més difícil és encara intentar formular una definició o analitzar què fou el sistema feudal a l'època moderna, qüestió que des de fa uns anys s'ha posat en debat historiogràfic, senzillament perquè abans hauria estat un anacronisme atribuir el sistema feudal també a l'època moderna, no obstant ho seria sinó es detallessin les característiques que adopta en aquesta nova època, tal i com ho van fer els estudis monogràfics realitzats sobre la «supervivència» del feudalisme a l'edat moderna, ja que es tracta, precisament, de supervivència d'un

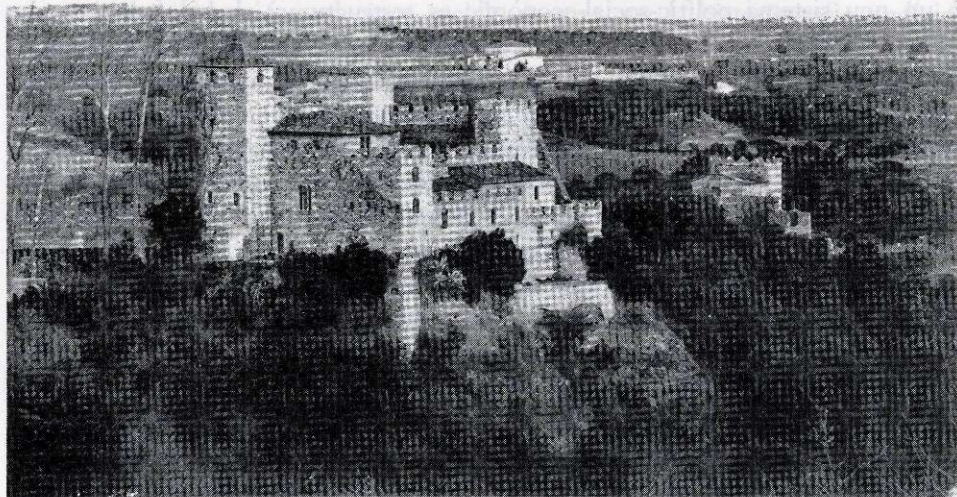
sistema que tot i que patirà una forta crisi en els segles XIV i XV donant pas a un nou sistema polític-social-econòmic es restructurarà de tal forma, que a partir de la Sentència Arbitral de Guadalupe de 1486, coexistirà vivament i entrelligat amb les noves monarquies i continuarà existint, amb una façana diferent de l'època medieval, fins al segle XVIII, en plena època dels estats absolutistes. Els dos sistemes però cauran plegats tant perquè portaven en ells mateixos els elements de contradicció que els destruïrien com per la determinació històrica portat a cap en els esdeveniments de 1813 a Cadis. Les corts de Cadis varen abolir l'Antic Règim i amb ell varen caure tots els elements anacrònics feudals que van subsistir durant l'època moderna. Malgrat tot el professor Josep Fontana diu que aquest intent revolucionari fou més modest del que s'havia pensat: «L'abolició del règim senyorial que deixava en peu el delme i afavoria als senyors, que van poguer convertir els seus drets feudals en títol de propietat plena de la terra, despullant als camperols...».⁴

No obstant no és aquest el tema d'aquest article, sinó el d'analitzar i entreveure les característiques adoptades pel sistema feudal a l'època moderna i demostrar que no tan sols continuava existint sinó que a més tenia una legalitat.

SITUACIÓ SOCIAL I ECONÒMICA DELS PAGESOS ABANS I DESPRÉS DE LA SENTÈNCIA ARBITRAL DE GUADALUPE (1486)

Si bé en un primer moment de prosperitat econòmica en època altmedieval, segles X i XI, el pagès accepta una restricció de la seva llibertat personal i la dependència amb el senyor, tant a nivell dels drets sobre la terra com dels drets jurisdiccional, a canvi d'un usdefruit i propietat més absoluta sobre les terres que ell mateix conreava, en canvi en el segle XIV, època baix medieval, aquesta situació canviarà substancialment. Per una part la crisi demogràfica arran de la pesta negra, comporta un descens considerable de les rendes senyorials, ja que els rendiments de la terra són més baixos, la gran mortalitat comporta un descens de població i la conseqüent aparició de gran quantitat de masos rònecs (deshabitats), sobre els quals el senyor no obtindrà cap tipus de cens. La resposta immediata fou la coacció i reacció senyorial sobre els drets de la terra i jurisdiccional, incrementant-los i alhora actualitzant aquells drets consuetudinaris que ja s'havien perdut.

Aquella acceptació de les servituds i drets senyorials per part del pagès s'havia convertit ara, en el segle XV, en una càrrega feixuga de la qual no se'n podia deslliurar ja que s'hi havia compromès per escrit en altre temps i per tant no podia abandonar el mas i els corresponents censos i altres obligacions.

El Castell de Castellar o de Clasquerí (Foto: A.H.C.)

LA LLUITA DELS CASTELLARENCS PER A UNA LLIBERTAT INEXISTENT

Els pagesos de Castellar des que varen veure els seu municipi i la seva comunitat alienada de la jurisdicció reial, en el segle XIII,⁵ és a dir, a mans de particulars que havien comprat les terres i els drets sobre Castellar varen lluitar per aconseguir del Rei, això que ells volien: ser una comunitat lliure, de jurisdicció reial, amb els corresponents privilegis, immunitats i llibertats per a decidir els assumptes i camí de la seva pròpia comunitat.

No obstant, això era pràcticament impossible pel pacte de vassallatge que existia entre el comte-Rei i el seu vassall, els Montcada, que alhora ho van subinfeudar als Clasquerí, senyors de la jurisdicció del Castell de Castellar entre altres coses, i no podia trencar aquell compromís. Caldran encara bastants anys perquè el Rei tingui la plena potestat sobre els seus territoris catalans i la plena jurisdicció sobre els seus súbdits.

La primera lluita perduda pels pagesos de Castellar, no els va abatir com així ens ho demostra la documentació de la Universitat i del Tribunal que en fa referència, encara que no tan explícitament com desitjaria.

En principi, van obtindre del Rei el privilegi de constituir dos síndics i de reunir-se a la plaça, per decidir sobre els seus assumptes tot i que legalment tenien molts obstacles a nivell del règim senyorial i jurisdiccional que els dominava.

Hem pogut constatar alguns fets que reflecteixen aquesta lluita; són per exemple: no pagar la qüestia, dret arbitrari imposat pel règim senyorial, el qual

era recaptat col·lectivament per la Universitat, no pagar els delmes o el frau sobre aquests, o bé unes solucions més «diplomàtiques» com són els pactes i acords entre la Universitat i el senyor jurisdiccional i alodial pel que fa al Capbreu comunitari del pagesos de Castellar.⁶ Voldria però assenyalar que tots aquests intents es centraran únicament o en general en l'aspecte econòmic. En cap moment es planteja la illegalitat del sistema, del règim senyorial imposat pels Clasquerí. Pel que dedueixo no lluiten ni contra la Capbrevació, ni contra el Tribunal o la Cúria ni contra els drets jurisdiccional i arbitraris del senyor barrejats amb els drets i censos que podia tenir sobre algunes terres per ser-ne el propietari directe; únicament volen lliurar-se o rebaixar al màxim les obligacions econòmiques, censos i drets, que ofegaven econòmicament al pagès en un moment de crisi. Aquesta lluita romandrà durant molt de temps, ja que la crisi afectava de la mateixa forma al senyor, el qual no estava disposat a seguir perdent les seves rendes. Finalment però, aquesta oposició antifiscal es convertiria en una lluita contra el règim senyorial dels Clasquerí, oposició que queda palès a través de l'al·legació jurídica formulada per la Universitat de Castellar contra Josep Meca i Casador. El document en concret es troba a l'Arxiu Històric de Sabadell, en la sèrie documental de la Cúria de Castellar. Aquest és, doncs, una al·legació jurídica de 1707 contra el Capbreu de 1467 considerat pel poble de Castellar com a un document illegal per no ser confirmat sota firma del notari. Si la Universitat de Castellar ho demostrés quedaria finalment lliure, a principis del segle XVIII, del règim senyorial imposat per la família Clasquerí i Meca-Cassador, des del segle XIV; en conclusió aquest procés antisenyorial seria el que Pierre Vilar ho atribueix com a «Reacció camperola» davant l'opressió senyorial.⁷

ELS CAPBREUS

Els problemes que originaren els Capbreus, els quals demostraven la legalitat del senyor jurisdiccional i alodial del Castell per a cobrar tots els censos i drets que s'hi havien confessat, seran especialment greus després de l'aparició dels masos rònecs. (A Castellar, per exemple, hi havia el mas Crupell, deshabitada, les terres del qual foren establertes en parts a molts altres pagesos.) Per una part el senyor alodial intentava obtenir del pagès els mateixos drets sobre aquest mas rònec, drets que s'havien capbrevat anteriorment pels antics amos o establients, i per altre part, amb el mateix objectiu, volia integrar aquests masos en un nou capbreu.

Des del tribunal del batlle de Castellar podem esbrinar aquesta lluita entre el pagès i el Senyor, aquell s'hi oposa literalment, a més manifesta no reconèixer-ho ni entendre el reclam dels censos i drets que el senyor realitza des del seu propi tribunal en concepte d'aquest mas rònec.

No obstant aquest problema crec que afectà únicament a un sector de la pagesia que s'enriquí en un altre temps, gràcies als establiments de terres de conreu realitzats amb el senyor del Castell a canvi del jurament de fidelitat, dels censos i dels drets pertinents, unes terres amb les quals realitzarien subestabliments a pagesos més pobres. A Castellar podríem dir que entre aquests pagesos s'hi troben la masia de Can Casamada, en Bosch, Can Juliana, Can Pèlachs, Can Carner, Puigvert i Can Sant Pere, molts dels quals a més de satisfer els censos i els drets o servituds, reconvertits en el segle XIV i XV en espècie o diner, pagaven una quantitat anual per a redimir el mas.

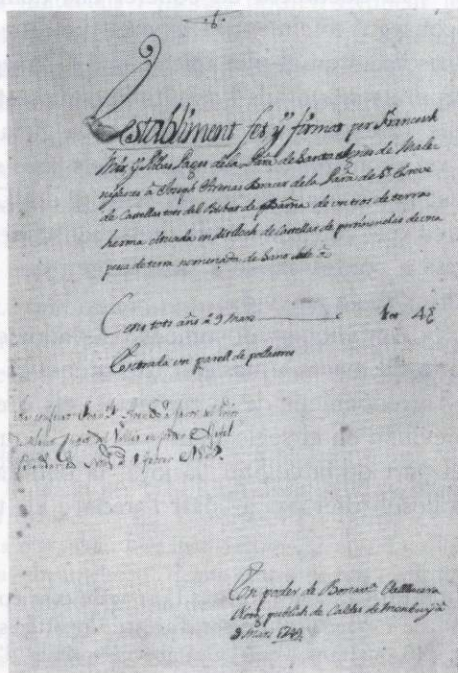
Amb el temps aquest problema dels Capbreus s'agreujarà, ja que la transacció de terres dificultarà l'obligació de satisfer aquest drets i censos cada vegada més anacrònics.

El primer capbreu constatat és el de 1388, just en època del cavaller i noble Guerau de Clasquerí, feudatari d'en Gastó de Montcada, i a més coincideix amb el mateix any en que Guerau realitzà el seu testament fideïcomissari.

Des d'aquest any fins al 1467 tant sols trobem una confessió del mas de Can Juliana, pertanyent segurament a un capbreu de 1460, just abans de produir-se la guerra civil, el qual però no és conservat o bé no existeix, segons consta en l'índex i registre de l'Arxiu Fontcuberta. No obstant, el capbreu de 1467 tindrà una importància cabdal per a la història del règim senyorial a Castellar. Primerament aquest capbreu és portat a cap en una època de lluita, de guerra i en un ambient de crisi agrícola, una època difícil per a pagesos i senyors, els quals entreveuen la crisi del seu senyoriu i de les seves rendes, raó per la qual s'adelanten de forma reaccionària a formular nous capbreus amb una pressió fiscal i senyorial molt més forta per tal de consolidar les seves rendes; aquest és sens dubte el marc que envolta aquest capbreu. Pierre Vilar explica aquesta època pel cas de Girona dient que «(...) mentre que la Generalitat parlava de concòrdia, una lliga de nobles i d'eclesiàstics, ... organitzava la percepció dels talls, en retard des del 1455 ... Els drets senyorials es cobren malament i... el diner no circula...»⁸

ALLEGACIÓ JURÍDICA DE LA UNIVERSITAT DE CASTELLAR CONTRA EL SENYOR JOSEP MECA: EL PROCÉS ANTISENYORIAL

Com ja he dit, després de molts intents per a no pagar els drets senyorials, la Universitat de Castellar porta a cap una alegació jurídica, els antecedents puntuals de la qual no els coneixem però s'emmarquen dins de la crisi del règim senyorial a l'època moderna. Els resultats d'aquesta alegació tampoc els coneixem en detall però el que ens és completament útil com a dit resultat és un document conservat a l'Arxiu d'Història de Castellar en la secció de Censos. Es tracta d'una còpia del «Llevador dels censos, llosols, delmes, y demes servi-

Establiment 1749.

Foto: A.H.C.

(Arxiu can Juliana)

tuds que lo il(lus)tre S(enyor) D(o)n Anton Meca y de Cardona, Marquès de Ciutadilla reb, y acostuma rebre en lo terma de Castellar junt ab D(o)n Fran(cis)co Antonio de Clasquerí, Salcedo y Tapia, format segons las confessions fetas en lo capbreu de dits S(enyors) rebut per Joan Baptista Asbert, Not(ar)y publich de Sabadell en lo any 1712...».*

* CAN RIERA: 1 lliura, 18 sous i 8 diners de cens en diner pel dia de Nadal; 2 quarteres i 2 quartans d'ordi de llosol pel primer d'agost; 8 quartans d'espelta pel primer d'agost; 2 gallines pel dia de Nadal; 2 polles; 2 pollastres; 1 formatge de pastura; 2 ous; 1 càrrega de palla; carnelatge i delme de tots els fruits.

CAN PÉLECHS: 15 sous de cens en diner pagats el dia de Nadal; 8 quartans d'ordi de llosol; 2 quarteres i 2 quartans d'espelta; 2 gallines per Nadal; 1 polla crestada per Carnestoltes; 2 ous; 1 formatge; 1 pollastre de delma; 1 càrrega de matxo amb palla i el delme de tots els fruits.

EL BRUNET: 15 sous de cens en diner el dia de Nadal; 10 quartans d'ordi de cens; 2 quarteres i 2 quartans d'ordi de llosol; 2 gallines; 2 ous; 1 polla de llosol; 1 formatge; 1 pollastre de delma; el delme sencer de les terres de Castellar; mig delme de les terres de Sant Feliu del Racó i el Carnelatge.

CAN BOADELLA: 15 sous de cens en diner el dia de Nadal; 10 quartans de forment com a cens pel primer dia d'agost; 1 quartera i 2 quartans d'ordi de llosol també pel primer d'agost; 2 quartans d'espelta; 2 gallines; 2 ous; 1 formatge de pastura; 2 polles crestades per carnestoltes; 1 càrrega de matxo amb palla i el delme sencer de tots els fruits.

HISTÒRIA MODERNA

El document en concret ens demostra que la Universitat de Castellar no aconseguí totalment la llibertat pel que fa al domini directe del senyor i la seva jurisdicció en el plet iniciat al 1707; segurament no aconseguiria demostrar que els drets senyorials i servituds confessats en 1467 eren il·legals tenint en compte que l'allegació era feta des de la Reial Audiència, institució considerada com a un protector dels senyors i dels seus senyorius. Cinc anys després d'haver iniciat aquesta alegació, els senyors del Castell de Castellar realitzen un nou capbreu que confirmarà els drets, censos i servituds que els castellarencs estan obligats a confessar; serà un capbreu que reconsolidarà el règim feudal en el seu últim segle de vida.

Amb aquest document (Llevador de Censos) es deixa prou clar que la majoria de masos i masies castellarenques paguen a més dels censos corresponents a l'arrendament de la propietat, els drets consuetudinaris immemorials que sobreviuen en el segle XVIII com ara la questia, el delme, el lluïsmo, la tasca (onzena part de la collita), la jova, la batuda, tragina, femada, segada, el carnelatge, el llosol (dret per a llosar l'arada) i els talls. P. Vilar diu: «Només les tradicions,

CAN MIR (Miquel Torras): 15 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera i 8 quartans de forment pel primer d'agost; 3 quarteres i 7 quartans d'ordi de llosol pel primer d'agost; 10 quartans d'espelta també pel primer d'agost; 2 gallines; 1 pollastre; 1 polla ponedora; i el delme sencer de tots els fruits.

JOSEP CUSIDOR: 1 lliura ,4 sous i 10 diners de cens en diner el dia de Nadal; 2 quarteres i 3 quartans d'ordi de llosol pel primer d'agost; 1 quartera i 6 quartans d'espelta pel primer d'agost; 1 polla de llosol; 2 gallines; 2 ous; 2 polles crestades pel dia de Carnestoltes; 1 càrrega de matxo amb palla i el delme sencer de tots els fruits.

CAN QUER: 9 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera i 2 quartans d'ordi de llosol; 1 quartera i 2 quartans d'espelta; 2 gallines; 1 polla de llosol; 1 pollastre de delma; 1 formatge de pastura; 2 ous; 1 càrrega de matxo amb palla i el delme sencer de tots els fruits.

CAN AMATLLER: 1 lliura i 13 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera i 9'2 quartans; 2 gallines; 2 ous; 1 formatge; 1 pollastre i el delme sencer de tots els fruits.

CAN CASAMADA: 1 lliura i 12 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera i 7 quartans d'ordi de llosol; 6 quartans d'espelta; 1 polla de llosol; 2 ous; 1 formatge de pastura; 1 càrrega de matxo amb palla.

CAN CARNER DEL PLA: 1 lliura i 19 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 7 sous per l'aigua; 1 quartera i 8 quartans de forment; 9 quartans d'oli de cens; 1 quartera i 6 quartans d'ordi de llosol; 1 polla de llosol; una càrrega de matxo amb palla; 1 jornal de llaurar; 1 jornal de batre (batuda); 1 jornal de treure els fems; i el delme sencer de tots els fruits.

CADAFÀU (Cadafalc): 11 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 2 quarteres i 2 quartans d'ordi de llosol; 1 quartera i 10 quartans de civada; 2 quarteres i 4 quartans d'espelta; 2 gallines; 2 ous; 3 formatges de pastura; 1 pollastre; 2 càrreges de matxo amb palla; carnelatge i el delme de tots els fruits. Per les terres d'Illa: 1 quartera d'ordi; 8'6 quartans de civada; 14 sous en diner i una gallina.

TORRENS DE ROVIRA: 2 lliures i 7 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 6 quartans de forment; 2 quarteres i 1 quartà d'ordi de llosol; 6 quartans d'espelta; 2 gallines; 2 ous; 2 formatges de pastura; 1 pollastre de delme; 1 polla de llosol; 1 polla ponedora; 1 càrrega de matxo amb palla i el delme sencer de tots els fruits.

HISTÒRIA MODERNA

les convencions particulars, les pressions materials i morals podien explicar les aplicacions locals del dret feudal» i, atenent a la consideració que M. Domínguez Ortiz⁹ fa sobre els enquestadors del Cadastre de l'Ensenada de 1750 ens diu que classificaven les rendes senyorials de simples rendes immobiliàries, malgrat tot, la realitat documental és que els drets senyorials no s'havien apagat en el segle XVIII, i dins d'aquesta realitat vull transcriure una nota que P. Vilar va destacar per la seva sorpresa al descobrir-la, es tracta d'un anunci publicat al «Diario de Barcelona» publicat el 31 de gener de 1793:

«Un mozo hábil e instruido en el ramo de Cabrevaciones, ofrece servir a los señores alodiales, Decimadores, etc., que quieran abrir la cabrevación para renovar sus títulos y gusten de emplearle en qualesquiera trabajos relativos a dicho ramo. Dispone el modo con que el escribano pueda facilmente conseguir

CAN BARBA: 3 lliures i 6 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 2 lliures i 2 sous pel mas de la mira i el delma de tots els fruits (comprat per Joan Ribatallada el 1713 o 1714).

CAN SALLEN: 6 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 3 quarteres i 1 quartà d'ordi de llosol; 1 quartera de civada; 10 quartans d'espelta; 1 gallina de cens; 2 ous; 1 gallina com a reducció del vi; 1 formatge de pastura; el carnelatge i delme sencer de tots els fruits.

CAN TORRELLA: 6 sous i 6 diners de cens en diner pel dia de Nadal; 2 quartans d'ordi de llosol; 8 quartans de civada; 2 gallines; 2 ous; 1 pollastre de delme.

GABRIEL JULIANA: 1 lliura i 11 sous de cens en diner pel dia de Nadal per tenir una part del mas Crupell.

JOSEP MASSAVEU de les Fàbregues: 10 sous de cens en diner per la casa que té prop la bassa de les fàbregues.

FRANCESC MIR I RIBAS de Sta. Ignès de Malenyans: 1 lliura i 11 sous de cens en diner per tenir part del mas Crupell.

CAN ROMEU: 1 lliura i 14 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera i 3 quartans d'ordi de llosol pel primer d'agost; 8 quartans de civada pel primer d'agost; 8 quartans d'espelta pel primer d'agost; 2 ous; 1 formatge i el delme de tots els fruits.

JAUME BARUIX I SALLA de les fàbregues: 1 gallina pel dia de Nadal.

JAUME MORERA, ferrer: 2 pollastres de cens per la ferreria.

LA UNIVERSITAT I COMÚ DE CASTELLAR: 10 lliures per la quistia el 29 de setembre i 12 lliures per la Carnisseria.

ANTON SEGRERA: 1 lliura i 10 sous per l'establiment de terra al Bohà, terra del castell.

SANT FELIU DEL RACÓ:

CAN JULIANA : 12 sous i 8 diners de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera i 8 quartans d'ordi de llosol; 7 quartans de civada; 1 1/4 d'espelta; 2 gallines; 1 polla de llosol; 2 formatges de pastura; 1 pollastre de mig delme; 2 ous; 1 pollastre; 1 càrrega de matxo amb palla; carnelatge i delme sencer de les terres de Castellar i mig delme de les de Sant Feliu del Racó.

CAN BURRELL I MUNTADA: 2 lliures i 5 sous de censos en diner pel dia de Nadal; 10 quartans de forment; 1 quartera i 4 quartans d'ordi de llosol; 1 quartera i 3 quartans d'espelta; 4 gallines; 1 polla de llosol; 1 polla ponedora; 1/2 pollastre un any per l'altre; 2 formatges de pastura; 2 ous; el delme sencer de les terres de Castellar i mig delme de les terres de Sant Feliu.

HISTÒRIA MODERNA

la renovación de los títulos de reconocimiento de los derechos feudales, de los emphyteotas o vasallos mas renitentes, sin pleito ni disputa alguna, por mas antiguos que sean los títulos, mediante las noticias que saca de los libros mayores, cabrevaciones anteriores, escrituras, leyes, sentencias, declaraciones etc. Da reglas para medir las tierras en el caso que convenga. Lo arregla todo en los archivos de los señores alodiales, antes y después de la confesión de los emphyteotas. Forma un manual o llevador exacto, para facilitar al Señor o a sus arrendatarios la percepción de sus censos o derechos...¹⁰

Pel que fa als arrendataris dels censos de Castellar direm que eren principalment burgesos de Barcelona o familiars del Senyor del Castell de Castellar; no obstant aquests ho subdelegaven a uns tercers, els quals eren habitants i pagesos de Castellar, i justament amb aquests apareixien els problemes en el cobrament dels censos, ja que aquests arrendataris no pagaven els censos que teòricament havien recaptat per ordre dels arrendataris directes del senyor.¹¹

També podem esmentar el document original de l'Arxiu Can Juliana,¹² en el qual el Doctor en drets, Francesc Petit, advocat de la Reial Audiència i jutge emfiteutic sollicita a Josep i Magí Juliana, pare i fill, el pagament de tot el que s'hagi de cabrevar i confessar de les heretats de Can Juliana.

Els castellarencs creuen en un domini directe de les terres i no en el domini senyorial que comportaria la manutenció del senyor.¹³ Així queda anotat en l'article 53 del capítol 4 en l'Allegació jurídica de 1707, que diu «...és cert en dret que encara que per alguna cosa es prestés al Príncep a algun Baró alguna pensió anual, no s'ha de dir ni de presumir que tal cosa sigui feudal o emfi-

MAS UMBERT: 4 quarteres i 6 quartans d'ordi de llosol; 8 quartans d'espelta; 1 polla de llosol; 1 pollastre un any per l'altre; 1 formatge de pastura; 1 polla ponedora.

CASA ROCA: 1 lliura i 14 sous de cens en diner pel dia de Nadal pel mas Sabater; 1 quartera i 2 quartans d'ordi de llosol; 2 gallines; 2 ous; 1 formatge de pastura; 1 pollastre i mig delme dels fruits.

CAN TURELL: 2 lliures de cens en diner pel dia de Nadal; 10 quartans d'ordi de llosol; 4 gallines; 1 polla de llosol; 2 ous; 2 formatges de Pastura; 1 pollastre un any per l'altre; 1 polla ponedora; carnelatge i mig delme de tots els fruits.

CAN ILLA: 1 lliura i 11 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 3 quarteres i 3 quartans d'ordi de llosol; 1 quartera i 10 quartans de civada; 2 gallines; 2 ous; 2 formatges de pastura; 1 polla ponedora i mig delme de tots els fruits.

CARNER DE LES ARENES: 1 lliura i 10 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 11 quartans de forment; 8 quartans d'ordi de llosol; 10 quartans de civada; 1 formatge de Pastura; 2 ous; 1 pollastre un any per l'altre com a delme; 1 pollastre per la reducció del vi; carnelatge i mig delme de tots els fruits.

CAN GIRBAU de les Planes: 1 lliura i 2 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 2 quarteres i 3 quartans d'ordi de llosol; 6 quartans d'espelta; 2 gallines; 2 ous; 1 formatge de pastura; 1 pollastre de delme; 1 polla ponedora per Carnestoltes; 1 càrrega de matxo amb palla; el carnelatge i delme sencer de tots els fruits.

tèutica ni tal pensió estigui subjecte al domini directe, sinó només el simple censual i censos...»¹⁴

Pel que fa a la capbreuació en l'article 49 del capítol quart en l'esmentada alegació, diu, a favor de la Universitat, «... hi ha d'haver en les respostes deu testimonis, que no pateixin cap defecte, que no pas a les respostes de tres testimonis que en pateixin ni més...», raó per la qual els castellarencs creuen que la manutenció del senyor no es pot declarar com a vàlida en el capbreu de 1467, contràriament al que pensa el noble Josep Meca en els dos articles, 18 i 19 que ell mateix presentà a la Reial Audiència. La Universitat de Castellar manifesta la illegalitat d'aquest capbreu i domini directe senyorial de Castellar, dient: «Primera, perquè no es troba cap aprovació per a dit pretès domini directe ni els seus efectes, ni deducció de manutenció en l'esmentada Reial Provisió declarada, com en els esmentats dos articles, aportats pel Noble querellant el dia 16 de Novembre de 1706, només s'hi troba deduït, això és, en el 18 de la manera que segeuix: Posa que és del Noble, de part de Don Josep Meca i Cassador és avui amo i senyor i possessor del Castell i terme de Castellar en el Bisbat i Vegueria de Barcelona i situat al Vallès, per indivís amb Don Francisco de Salcedo, Quero i Tapia i Clasquerí i com a tal senyor i possessor rep i cobra els Delmes, Censos i demés rendes que els habitants i terratinents en dit terme del Castell fan i presten. I en el 19 es llegeix amb aquestes paraules: Posa que assenyalamment dit a esta Noble Part, com a Senyor per indivís

TORRES de Matadapera: 1 lliura i 5 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartà de forment; 1 quartera i 9 quartans d'ordi de llosol; 6 quartans d'espelta; 2 gallines; 2 ous; 1 formatge de Pastura i delme de tots els fruits.

CAN PADRÓ de Sentmenat: 5 quartans d'ordi.

CAN VINYALS de Sentmenat: 10 sous de cens en diner pel dia de Nadal.

PAU BUSQUETS de Terrassa: 2 lliures per la facultat de fer una mina subterrània.

CAN MASSAGUER (Sant Julià): 6 sous de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera i 2 quartans d'ordi de llosol.

SALVADOR ARNELLA (Sant Julià): 1 lliura i 14 sous de cens en diner pel mas Blancafort.

CAN FONT (Sant Julià): 1 lliura i 5 sous; 2 quarteres i 6 quartans d'ordi de llosol; 10 quartans de civada; 1 polla de llosol; 2 quaters de vi, un de bo i l'altre sotil; 1 formatge de pastura; 2 ous; 1 càrrega de palla; 1 jova de llaurar; 1 fornada; 1 batuda; 1 podada i el delme sencer de tots els fruits.

CAN AVALLANEDA (Sant Julià): 12 sous i 8 diners de cens en diner pel dia de Nadal; 1 quartera d'ordi de llosol; 8 quartans d'ordi pel mas Lloral; 4 quaters de vi; 1 polla crestada i el delme segons es pagu a Sant Julià.

RIBATALLADA (Sant Julià): 2 lliures i 11 sous de cens en diner pel dia de Nadal i el delme de tots els fruits segons es pagu a Sant Julià.

CAN MORAGAS (Sant Vicenç de Jonqueres): 7 sous de cens en diner pel mas de l'Olm; 10 quartans de forment pel primer d'agost; 2 gallines per Nadal; 1 gallina de pastura.

CAN VILAR de Jonqueres: 7 sous de cens pel dia de Nadal per tenir el mas Borriana i 1 gallina.

Aquest llibre de censos correspon a una Capbreuació realitzada en 1712, la qual és enregistrada també a l'Arxiu Fontcuberta.

HISTÒRIA MODERNA

de dit Castell i terme de Castellar ha estat i està en possessió o quasi per sí i per medi de sos procuradors i arrendataris respectivament d'exigir i cobrar diferents Censos de grans, gallines, pollastres, diners i altres coses dels possessors de diferents Masos, terres i heretats del terme de dit Castell de Castellar i assenyaladament de Pere Casamada, Francesc Boadella, Domingo Romeu, Miquel Cadafau i Isidre Juliana i molts altres. Dels quals només se segueix que havia parlat el Noble de Meca que era Senyor jurisdiccional de l'esmentat Castell i terme de Castellar per indivís amb el citat Clasquerí Salcedo i Tapia, amb la recepció dels Delmes i Censos de diverses coses: De la qual cosa es dedueix que era el senyor directe, universal i campal d'aquest terme i que rep tals censos i les rendes en els citats articles. I així no es pot declarar d'altra manera cap manutenció en favor de l'esmentat Noble de Meca sobre la matèria de la qual es tracta. Res no se'n va deduir, ni provar i les conclusions de totes les peticions, cal que siguin allegades i provades i no al contrari com s'ha dit».¹⁵

Caldria veure teòricament quina fou la sentència donada pel doctor de la Reial Audiència. A la pràctica i a la realitat fou que el Senyor continuà rebent i cobrant els censos com a propietari directe, és clar, i a més aquells censos i servituds (com és pot veure en la relació que he fet de censos i drets pagats per les cases i masies de Castellar), així com els drets dominicals derivats d'antics drets senyorials, molts dels quals s'havien reconvertit en una quantitat en diner o en espècie, i a més, aquells drets que es pagaven per a ésser redimits.

L'abolició dels censos emfitèutics fou un tema clau pel liberals del segle XIX, ja que, segons Ferrer i Alòs, limitaven la transmissió de les terres i cases... La revolució burgesa havia d'acabar amb els censos.¹⁶

La resolució del conflicte entre possessors i pagesos fou que els esmentats possessors del domini útil aconseguiren convertir-lo en propietat absoluta mitjançant formes jurídiques que permetien la redempció dels censos, primer a través de les lleis desamortitzadores que van rescatar les terres sota domini eclesíàstic i segon, a través del Codi Civil de 1889. La redempció de l'emfiteusi a Catalunya no fou generalitzat fins el 1945, a causa del greu conflicte que va suposar. Molts pagesos amb el domini útil no aconseguiren la propietat absoluta fins aleshores.¹⁷

Pel que fa al nostre cas, Castellar, tots els possessors del domini útil que van poguer fer-ho van redimir els censos, altres no ho aconseguirien, i finalment quan a la transacció de cases (compra-venda) també es van liquidar els censos i lluíisme a excepció d'algunes cases o potser propietats que no varen entrar en el mercat de la transacció per a romandre de generacions a generacions en la mateixa família, a través de la cessió o donació voluntària dins els mateixos familiars o bé a través de testament. En l'actualitat romanen encara algunes cases o propietats sense haver redimit els censos del Senyor o propietari directe; aquesta redempció s'haurà de realitzar sobre la base cadastral, és a dir, un 4% sobre el valor cadastral de la finca o edifici, i d'aquest 4% inclòs, hi

HISTÒRIA MODERNA

ha una quantitat en concepte de «Laudemis» (2%), és a dir, el dret del senyor a percebre una quantitat proporcional per la transacció realitzada (compra-venda) de la propietat o casa en concret sobre la qual té encara el domini directe fins que no s'hagi acomplert la redempció de l'esmentada propietat.

NOTES BIBLIOGRÀFIQUES

1. P. BONASSIE, *Vocabulario básico de la historia medieval*, Grup ed. Grijalbo, Barcelona 1983.
2. MIQUEL ROSSELL, *Liber Feudorum Maior*, doc. 457,458
3. P. BONASSIE, *Vocabulario básico de la historia medieval*, Grup ed. Grijalbo, Barcelona 1983.
4. JOSEP FONTANA, *La crisis del antiguo régimen (1808-1833)*, Ed. Crítica, Barcelona, 1983, 2.ª ed., pàg. 16.
5. VERGÉS I MIRASSÓ, *Història de Castellar*, pàg. 60.
6. GEMMA PERICH, *La Cort del Batlle*, pàg. 81.
7. Comunicació presentada per Pierre Vilar en el col·loqui sobre «L'Abolició de la feudalitat en el món occidental», organitzat pel Centre National de la Recherche Cientifique i fet del 12 al 16 de novembre de 1971 a Tolosa de Llenguadoc; comunicació publicada a l'*Avenç*, núm. 1, abril 1977.
8. P. VILAR, *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, Curial, Ed. 62, Barcelona 1981, pàg. 228.
9. Feta en el mateix col·loqui «L'Abolició...» *Avenç*...
10. P. VILAR, *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, Ed. 62 pàg. 503, vol. III, cit. al col·loqui «L'Abolició de la Feudalitat...», *Avenç*, núm. 1, abril 1977.
11. G. PERICH, *La Cort del Batlle...*, pàg. 82.
12. A.H.C (A.C.J), Clas. C-1.
13. Definició de manutenció donada a la introducció d'aquest article, el qual pot rebre algunes pensions però únicament com a propietari directe i no com a dret feudal consuetudinari.
14. A.H.S Cúria de Castellar 1707.
15. Cit. art. 52, cap. 4 allegació 1707, Cúria de Castellar 1707. Document traduït per Francesca Sellés i Verdguer.
16. LL. FERRER I ALÒS: *Pagesos, rabassaires i industrials a la Catalunya Central (segles XVIII-XIX)*, Publ. de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1987, pàg. 464. cit.
17. Cit. FERRER I ALÒS: *Pagesos...* pàg. 465.